

اصلاح الگوی کشت - معرفی گیاه دارویی قدومه شیرازی

در طی نیم قرن گذشته، به دلیل بروز خشکسالی های مختلف استخراج بی رویه آب های زیرزمینی و افزایش مصرف آب، کمبود آب روندی افزایشی داشته و نگرانی هایی را برای کشاورزان ایجاد نموده است، لذا مدیریت بهینه آب گامی موثر در کاهش آسیب به ویژه در مناطق خشک و نیمه خشک می باشد. در شرایط فعلی کشور، تغییر الگوی کشت محصولات زراعی آب بر به سمت گیاهان دارویی، از جمله حفظ منابع پایه و ارزش افزوده بالا از اهمیت بالایی برخوردار است. بدین ترتیب، کاشت این گیاهان در عرصه های کم بازده و حاشیه ای، ضمن تامین نیازهای اقتصادی روستاییان و صنایع مختلف غذایی و دارویی، حفاظت از منابع، بهبود کارایی مصرف آب و جلوگیری از خطر نابودی این گونه ها نقش موثری در بهبود معیشت مردم این مناطق ایفاء خواهد نمود.

گیاه دارویی قدومه یکی از مهمترین و ارزشمندترین گونه های گیاهی در ایران است که از دیرباز، مورد توجه طب سنتی بوده است. طی سالیان اخیر، مجموعه ای از عوامل موجب شده است تا رویکرد کشاورزان و تولیدکنندگان بخش کشاورزی، نسبت به این گیاه به شدت افزایش یابد. یکی از مهمترین این عوامل تغییرات اقلیمی و کاهش نزولات آسمانی است که موجب محدودیت در تولید بسیاری از گونه های گیاهی شده است. بالا بودن مقاومت گیاه قدومه به خشکی و نیاز کم آن به آب برای تکمیل چرخه حیاتی خود، سبب مطرح شدن این گیاه در الگوی کشت در بسیاری از مناطق کم آب شده است. از سوی دیگر، افزایش قیمت بذر قدومه در بازار ایران و کم بودن نیاز این گیاه به نهاده های کشاورزی از جمله کود و سم، موجب افزایش بیش از پیش رویکرد کشاورزان و تولیدکنندگان به این محصول شده است. داشتن طول فصل رشد کوتاه در مزرعه، سهولت به کارگیری در تناوب های زراعی و همچنین امکان کشت دیم این گیاه در اراضی درجه دو، از دیگر نقاط مثبت کشت و تولید این محصول است.

گیاهشناسی:

قدومه شیرازی با نام علمی (*Alyssum stapfi*) گیاهی علفی و یکساله یا چندساله از خانواده شب بویمان است که ارتفاع آن تا ۶۰ سانتی متر می رسد. این گیاه دارای گل های کوچک و زرد رنگ است و برگ های آن کشیده، قاشقی شکل و دندانه دار هستند و دمبرگ هایش پوشیده از کرک است. میوه گیاه به شکل خورجینک است که در زمان رسیدن قرمز رنگ می شود و دانه های آن گرد، پهن و خاکستری تا قهوه ای رنگ هستند. دانه ها بخش دارویی گیاه را تشکیل می دهند و دارای پوشش نازکی از موسیلاژ می باشند.

نیاز اکولوژیکی:

انتشار عمومی این گونه در کشورهای مصر، عربستان، فلسطین، ایران، پاکستان و عراق است. بذر قدومه در خاک هایی با بافت سبک تا متوسط به خوبی سبز می شود و در خاک های سنگین از درصد سبز شدن آن کاسته می شود. این گیاه به خشکی خاک و هوا مقاوم است. سله خاک در موقع سبز شدن گیاهچه ها خسارت زیاد وارد می کند.

کاشت، داشت و برداشت:

رایج ترین روش کاشت استفاده از بذر است. کاشت بذر قدومه در اواخر پاییز و زمستان انجام می شود. زمان گل دهی ۳ ماه و بذردهی حدود ۶ ماه پس از کاشت است. در کشت زراعی در هر هکتار میزان ۵ تا ۷ کیلوگرم بذر مصرف شود. بنابراین مناسب ترین تراکم بوته بنا به شرایط آب و هوایی، طول فصل رشد، اندازه نهایی بوته، حاصلخیزی خاک و دسترسی به آب آبیاری بین ۳۰ تا ۶۰ بوته در مترمربع متغیر است. هرچه شرایط محیطی مساعدتر باشد میتوان گیاه را با تراکم بیشتری کشت کرد.

وجود قدرت بالای جذب عناصر، این گیاه را به یکی از گونه های قابل کشت در بسیاری از مناطق با محدودیت مواد غذایی در خاک تبدیل کرده است؛ بنابراین در تولید این گیاه نیاز چندانی به استفاده از کود نیست. قابلیت بالای جذب مواد غذایی خاک و کوچکی جثه گیاه، از عوامل موثر در افزایش توان رشد قدومه در مناطقی با محدودیت مواد غذایی است. با وجود این برای اطمینان خاطر، افزودن پنجاه کیلوگرم کود فسفات آمونیوم به خاک همزمان و پیش از کاشت گیاه، برای تامین نیازهای غذایی این گیاه کفایت میکند.

آبیاری این گیاه به دو روش غرقابی و قطره ای امکانپذیر است. نخستین آب آبیاری باید بلافاصله پس از کاشت گیاه باشد زیرا بذرهای این گیاه بسیار موردعلاقه مورچه ها است و در صورت تاخیر در آبیاری، احتمال می رود که مورچه ها بذرهای گیاه را جمع آوری کنند. بنابراین در شرایط دیم نیز باید در انتخاب زمان کاشت گیاه در فاصله کمی قبل از اولین بارندگی پاییزه یا زمستانه دقت نمود). میانگین آب مصرفی این گیاه در طول فصل رشد ۲ تا ۳ هزار مترمکعب در هکتار می باشد.

عملیات برداشت در بهار و زمستان با شروع تغییر رنگ و زرد شدگی نیام ها در سطح مزرعه انجام می شود. بنا به مدیریت مزرعه و شرایط محیطی، میزان عملکرد بذر به دست آمده در شرایط آبی، بین ۸۰۰ تا ۱۵۰۰ کیلوگرم در هکتار متغییر است. نکته جالب توجه آنکه پس از تکمیل فرایند برداشت و استحصال بذر، میتوان از بقایای گیاهی باقیمانده برای تغلیف دام استفاده نمود.

خواص درمانی و کاربردها:

از قدومه به دلیل تولید لعاب عمدتاً به عنوان نرم کننده سینه، برطرف کننده سرفه و ملین استفاده می شود. دانه قدومه همراه با دانه سایر گیاهان دارویی در درمان بیماری های تنفسی و گلودرد نیز مصرف می شود. این بذر یکی از اجزای اصلی انواع چهارتخمه محسوب می شود.

عالیه سادات رفعت حقیقی

دکترای تخصصی فیزیولوژی تولید و پس از برداشت گیاهان دارویی

